

รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา
ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in
Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District,
Maha Sarakham Province

วาริต ราศรี¹, บัญชา พุฒินากุล², นุจรี ใจประนบ³ อนุชา ลาวงค์⁴ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง⁵

Warit Rasri¹, Bancha Bhutwanakul², Nutjaree Chaipranop³ Anucha Lawong⁴ and Chomphunut
Makemuengthong⁵

^{1,2,3}คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁴คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

⁵คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

^{1,2,3} Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

⁴ Faculty of Political Science and Public Administration Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

⁵ Faculty of Humanities and Social Sciences Chiang Mai Rajabhat University, Thailand

¹E-mail: sanowa_cmu@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0648-6489>

²E-mail: bchkul@yahoo.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0205-1226>

³E-mail: Nutjaree.soc@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0162-4021>

⁴E-mail: anucha@rmu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7011-9643>

⁵E-mail: Makemuengthong30@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-2148-3261>

Received 23/07/2023

Revised 02/08/2023

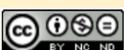
Accepted 10/08/2023

บทคัดย่อ

คำถามสำคัญสำหรับสังคมไทยในวันนี้ คือ ประเทศไทยมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมไทยกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และพร้อมกับการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นเงาตามตัว การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม และ (2) เพื่อค้นหารูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ มีเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีกลุ่มเป้าหมายจำนวน 85 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์แบบเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ประกอบด้วย 1.1) สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

[1059]

Citation:

วาริต ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

1.2) สภาพปัญหาด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุ อาทิ (1) สุขภาวะทางร่างกาย (2) สุขภาวะทางจิต (3) สุขภาวะทางปัญญา (4) สุขภาวะทางสังคม 3) สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน และ 2) รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัด มหาสารคาม ประกอบด้วย 3 รูปแบบ คือ (1) การจัดสวัสดิการสังคมผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ (2) การอบรมพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ และ (3) การจัดกิจกรรมผู้สูงอายุสัมพันธ์อยู่ดีมีสุข

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา; สังคมอยู่ดีมีสุข; ผู้สูงอายุ

Abstract

The important question for Thai society today is whether Thailand is prepared to accommodate the changes in the Thai social structure, to enter an aging society, and to deal with various shadowy problems. This research objectives were (1) to study the problems of the elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province, and (2) to find a model of social development for well-being for the elderly. A case study of the elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Sub-district, Na Chueak District, Maha Sarakham Province, was qualitative research. A research tool is an interview form with a target group of 85 people from the specific selection. Then take the information gathered from the interview form, and related documents Let's analyze the content. The results of the research revealed that 1) the problem status of the elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Sub-district, Na Chueak District, Maha Sarakham Province consisted of 1.1) the condition of economic problems; 1.2) the condition of the health problems of the elderly, for example (2) Mental well-being, (3) Intellectual well-being, (4) Social well-being, 3) Environmental problems in the community, and 2) Social well-being development model for the elderly. A case study of the elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Sub-district, Na Chueak District, Maha Sarakham Province, consisting of 3 patterns: (1) Social welfare provision.

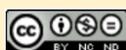
Keywords: Development Model; Social Well-being; Elderly

บทนำ

ปัจจุบัน สถานการณ์ประชากรโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจาก 6,070.6 ล้านคนในปี 2543 เป็น 7,851.4 ล้านคน ในอีก 25 ปีข้างหน้า คือ ในปี 2568 โครงสร้างของประชากรโลกมีการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ

[1060]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemueangthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

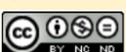
ประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นในอัตราที่เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 10.0 ในปี 2543 เป็นร้อยละ 15.0 ในปี 2568 ในขณะที่ประชากรวัยเด็ก (อายุ 0-14 ปี) มีจำนวนลดลงจากร้อยละ 30.1 ในปี 2543 เหลือร้อยละ 24.2 ในปี 2568 แสดงให้เห็นว่า โครงสร้างของประชากรกำลังเปลี่ยนจากโครงสร้างประชากรวัยเด็กในอดีตเป็นประชากรวัยสูงอายุหรือสังคมผู้สูงอายุในอนาคต และจากข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ (UN) พบว่า ในปี 2047 จะเป็นครั้งแรกของโลกที่จำนวนประชากรอายุ 60 ปี จะมีมากกว่าจำนวนประชากรวัยเด็ก เป็นต้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2565)

สำหรับประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” มาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2548 แล้ว เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และยิ่งไปกว่านั้นในอีกไม่กี่สิบปีข้างหน้า ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ เมื่อประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปจะมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ จึงพอจะเห็นภาพได้ว่าในอนาคตอันใกล้นี้ เมื่อสังคมไทยก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุปัญหาต่าง ๆ ก็จะตามมาเป็นเงาตามตัวในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ปัญหาด้านสุขภาพจิตที่ถูกทอดทิ้งจากลูกหลานให้อยู่เพียงลำพัง ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายพวกโรคภัยไข้เจ็บของผู้สูงอายุ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2565) ฉะนั้น คำถามสำคัญสำหรับสังคมไทยในวันนี้ คือ ประเทศไทยมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างสังคมไทยกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และพร้อมกับการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นเงาตามตัวดังกล่าวมาน้อยเพียงใด หรือประเทศไทยมีการเตรียมความพร้อมทั้งในด้านสังคมความเป็นอยู่ ด้านเศรษฐกิจการครองชีพ ด้านการเมืองนโยบายสาธารณะสำหรับการบริการ และการอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุให้ความอยู่รอดปลอดภัยทั้ง อาหารการกิน สุขภาพอนามัยภายใต้ “สังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ” อย่างไร เป็นต้น

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นเสมือนโอกาสอันดีในการเตรียมความพร้อมสำหรับสังคมไทยกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุหรือสังคมผู้สูงอายุและพร้อมกับการรับมือกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ที่กำลังจะเกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะสังคมผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในชุมชน ท้องถิ่น ให้มีสภาพความเป็นอยู่หรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีมีความเหมาะสมเป็นสังคมที่ผู้สูงอายุอยู่แล้วเกิดความอยู่ดีมีสุข โดยผ่านกระบวนการทำวิจัยในหัวข้อเรื่อง “รูปแบบสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม” ซึ่งจากการศึกษาบริบทเบื้องต้นเกี่ยวกับพื้นที่การวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ จำนวน 68 คน และกำลังเผชิญกับปัญหาในหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัญหาด้านสุขภาพทางจิตที่ถูกหลานออกไปทำงานต่างจังหวัดแล้วให้ผู้สูงอายุอยู่เฝ้าบ้านตามลำพัง ปัญหาด้านเศรษฐกิจการครองชีพหรือความยากจนที่ผู้สูงอายุไม่มีรายได้เลี้ยงดูตนเองอย่างเพียงพอมีรายได้ทางเดียวคือเบี้ยยังชีพจากภาครัฐเท่านั้น ปัญหาด้านหนี้สินเงินกู้ทั้งในและนอกระบบ ปัญหาด้านสุขภาพร่างกายโรคภัยไข้เจ็บ อาทิ โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิต โรคคนชรา ฯลฯ ตลอดจน เมื่อดูจากสถิติข้อมูลจากกองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก (2565) พบว่า

[1061]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พัฒนากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

ผู้สูงอายุในชุมชนมีอยู่เป็นจำนวนมาก และมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำกว่าเกณฑ์ (กองสวัสดิการสังคม องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก, 2565) ประกอบกับผู้วิจัยและคณะ ได้ลงพื้นที่วิจัยสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยกับชุมชน ยังพบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนดังกล่าวกำลังเผชิญกับปัญหาในหลาย ๆ ด้าน และผู้สูงอายุในชุมชนยังมีความต้องการที่จะรับมือและแก้ไขกับปัญหาต่าง ๆ เพื่อต้องการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือการใช้ชีวิตให้อยู่ร่วมกับชุมชนได้อย่างมีความสุขและไม่เป็นภาระของลูกหลาน เป็นต้น

ดังนั้น เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมนโยบายแห่งรัฐตามยุทธศาสตร์ไทยแลนด์ 4.0 ในการเตรียมความพร้อมกับการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุหรือสังคมผู้สูงอายุ และการรับมือกับปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่กำลังจะมากในอนาคตอย่างเหมาะสม ตลอดจน เพื่อนำร่องสร้างชุมชนต้นแบบสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลหนองเม็ก อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสุขในบั้นปลายของชีวิตให้กับผู้สูงอายุได้ใช้ชีวิตอย่างคุ้มค่าไม่เป็นภาระของลูกหลานและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและสังคมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม
2. เพื่อค้นหารูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

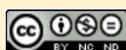
การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ตัวชี้วัดคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ Beadle-Brown et al (2008: 380) ได้นำเสนอการแบ่งคุณภาพชีวิตควบคู่ไปกับการกำหนดตัวชี้วัดเป็น 8 ด้าน ดังนี้ (1) คุณภาพชีวิตด้านการรวมกลุ่มทางสังคม (Social Inclusion) การรวมกลุ่มทางสังคมจะเกี่ยวข้องกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มทางสังคม การมีส่วนร่วมในกลุ่มทางสังคม สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มทางสังคม บทบาทในการดำเนินชีวิต (เช่น วิธีการดำเนินชีวิต พฤติกรรมการปรับเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตเพื่อความเหมาะสม รวมถึงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาต่อวิธีการดำเนินชีวิต) การช่วยเหลือสนับสนุนต่าง ๆ เช่น ความพึงพอใจในการบริการทางสังคม การยอมรับทางสังคม และสถานภาพทางสังคม (2) คุณภาพชีวิตด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ (Physical Well-being) ด้านความเป็นอยู่ทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะทางสุขภาพซึ่งจะเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย การมีสุขภาพดี การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ กิจกรรมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ อาหารและโภชนาการ ความสามารถในการเคลื่อนไหวของร่างกาย และการดูแลสุขภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Batista Vitorino and Martins da Silva ที่ค้นพบว่ากิจกรรมทางกายภาพและการเคลื่อนไหวอาจเป็น

[1062]

Citation:

วาริธ ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemueangthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุ และทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจอีกด้วย (Batista Vitorino and Martins da Silva, 2010: abstract) (3) คุณภาพชีวิตด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relations) ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะเกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการมีมิตรภาพ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลภายใต้บริบทสถานที่ทำงานหรือบริบทครอบครัว นอกจากนี้ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลยังเกี่ยวข้องกับภาวะความโดดเดี่ยวเดียวดาย การสนับสนุนช่วยเหลือจากเครือข่ายทางสังคม ความใกล้ชิดสนิทสนมและความรัก (4) คุณภาพชีวิตด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Material Well-being) ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ที่ดีจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ อาชีพการงาน สภาพทางการเงิน การเป็นเจ้าของ (สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์) ความปลอดภัย สถานภาพทางเศรษฐกิจ ลักษณะที่อยู่อาศัยและการคมนาคมขนส่ง (5) คุณภาพชีวิตด้านลักษณะทางอารมณ์ (Emotional Well-Being) ด้านลักษณะทางอารมณ์จะเกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในการทำงานอาชีพ ที่อยู่อาศัยการช่วยเหลือสนับสนุนความพึงพอใจในกลุ่มทางสังคมของตนเอง นอกจากนี้ด้านลักษณะทางอารมณ์ยังเกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตมโนภาพแห่งตน การไร้ความเครียดและความสุขในการดำเนินชีวิต (6) คุณภาพชีวิตด้านความสามารถในการตัดสินใจด้วยตนเอง (Self-determination) ด้านความสามารถในการตัดสินใจได้ด้วยตนเองจะเกี่ยวข้องกับความสามารถในการตัดสินใจการควบคุมตนเองการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิตด้วยตนเอง อิทธิพลของที่อยู่อาศัยที่มีผลต่อความสามารถในการตัดสินใจการสนับสนุนช่วยเหลือด้วยคำพูดและการแก้ต่างเพื่อตนเอง (7) คุณภาพชีวิตด้านการพัฒนาตนเอง (Personal Development) ด้านการพัฒนาตนเองจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของการศึกษาและทักษะในการปฏิบัติตน ความสามารถส่วนตัว การบรรลุสิ่งที่ปรารถนา ความก้าวหน้าและพัฒนาการในด้านต่าง ๆ (8) คุณภาพชีวิตด้านสิทธิเสรีภาพ (Rights) ด้านสิทธิเสรีภาพจะเกี่ยวข้องกับการเคารพในสิทธิส่วนบุคคล สิทธิมนุษยชน สิทธิ ในความเป็นพลเมือง (เช่น การมีสิทธิเลือกตั้ง) ความรับผิดชอบในฐานะความเป็นพลเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือรัฐบาล

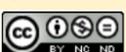
สรุป คุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ทั้ง 8 ด้านข้างต้น ได้ระบุถึงลักษณะตัวชี้วัด ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางหรือตัวแปรในการวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต โดยผู้วิจัยอาจเน้นเชิงอัตวิสัยหรือเชิงอัตวิสัยตามความเหมาะสมของบริบทที่ศึกษาหรืออาจใช้แนวทางทั้ง 2 อย่างควบคู่ไปด้วยกันก็ได้

2. แนวคิดเกี่ยวกับความสุข

เมื่อกล่าวถึงความหมายของคำว่า “ความสุข” (Happiness) นั้น เป็นการยากที่หาคำจำกัดความที่ได้ความหมายที่แท้จริง เนื่องจากคำว่า “ความสุข” ในบริบทของแต่ละบุคคล กลุ่มองค์กร สังคม ประเทศต่างมีความหมายที่แตกต่างกัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ได้ให้ความหมายว่า ความสุขหมายถึง ความสบาย ความสำราญ ความปราศจากโรค (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

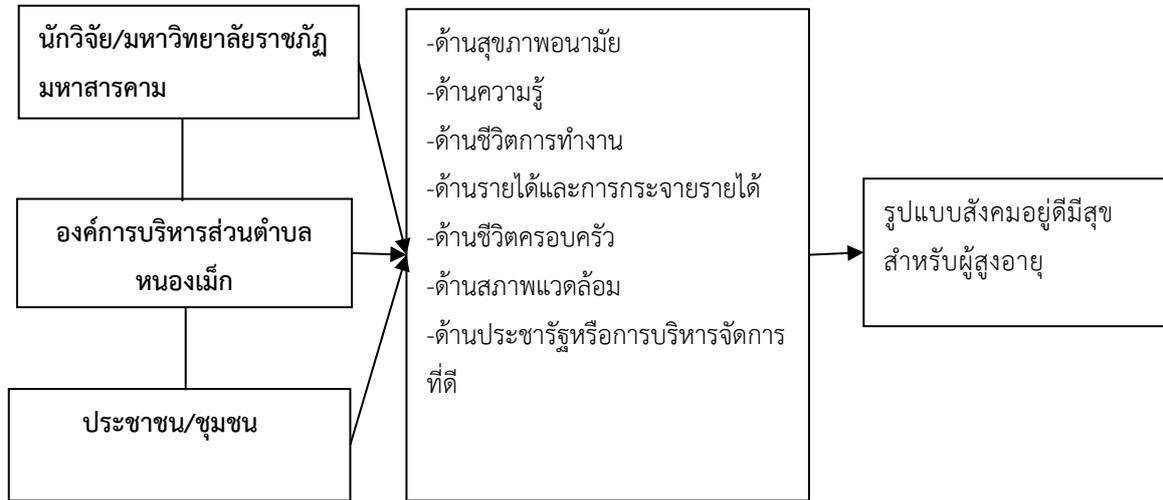
[1063]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemueangthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

กรอบแนวคิดการวิจัย

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

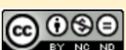
1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 85 คน ที่มาจากการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 การศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม และการศึกษารูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ มีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open Ended) ตลอดจน ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ (Interview) ไปหาคุณภาพภาพของเครื่องมือ ได้แก่ 1) นำแบบสัมภาษณ์ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบ กลั่นกรอง จำนวน 3 ท่าน อาทิ ตรวจสอบด้านภาษา ด้านเนื้อหาหรือข้อคำถาม ด้านโครงสร้าง และ 2) หลังจากปรับปรุงและแก้ไขตามผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 20 คน ในพื้นที่ข้างเคียง เป็นต้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมาย และ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา เอกสารวิชาการ งานวิจัย และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

[1064]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายและการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลได้ ดังนี้

1.1 สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ

สภาพปัญหาดังกล่าวนี้ ถือได้ว่าเป็นปัญหาหลักของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาฯ เพราะเนื่องจากเมื่อมีอายุมากแล้ว ผู้สูงอายุก็ไม่สามารถที่จะออกไปทำงานหารายได้เหมือนแต่ก่อน ลูก หลาน จึงมักจะให้อยู่บ้านหรือเฝ้าบ้านไปวัน ๆ และรอรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุอันน้อยนิดจากรัฐเพียงเท่านั้น ซึ่งบางครั้งครอบครัวที่มีสมาชิกในครอบครัวจำนวนมากหรือบางครอบครัวที่มีรายได้น้อย ผู้สูงอายุในครอบครัวนั้น ก็จำเป็นต้องนำเบี้ยยังชีพของตนเอง ไปเลี้ยงดูช่วยเหลือลูกหลานหรือสมาชิกในครอบครัวด้วยตลอดจน ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ยังมีหนี้สินกับกองทุนหมู่บ้าน หนี้สินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร หนี้สินเงินกู้ธนาคาร และหนี้สินจากการเล่นหวยการพนัน ดังนั้น เมื่อผู้สูงอายุมีรายได้หลักเฉพาะคือการได้รับเบี้ยยังชีพจากรัฐเพียงแค่นั้น โดยไม่มีรายได้จากแหล่งอื่น ๆ มาช่วยเสริม จึงทำให้ผู้สูงอายุมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และมีหนี้สินต่าง ๆ อันส่งผลให้การดำรงชีวิตค่อนข้างมีความยากลำบาก เป็นทุกข์ และไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตในสังคม เป็นต้น

1.2 สภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ

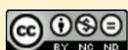
ปัญหาด้านสุขภาพถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่งสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาฯ เพราะ จากพบว่า ผู้สูงอายุมีภาวะเสี่ยงและกำลังเผชิญหรือกำลังประสบกับปัญหาสุขภาพ ดังนี้

1) สุขภาพทางร่างกาย ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่กำลังประสบกับปัญหาเรื่องสุขภาพทางกายหรือโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ เป็นอย่างมาก อาทิ โรคเบาหวาน โรคความดัน โรคไขข้อกระดูก โรคไต โรคลำไส้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ผู้สูงอายุต้องไปหาหมอรักษาโรคเฉลี่ยประมาณ 2 ครั้ง/เดือน/คน และหาซื้อยาแผนปัจจุบันทานเองเฉลี่ย 4 ครั้ง/เดือน/คน ตลอดจน ยังพบว่าผู้สูงอายุบางส่วนมีอัตราการป่วยเรื้อรังอยู่เป็นประจำแต่ไม่ยอมไปหาหมอเพื่อรักษาและไม่ยอมซื้อยาทาน เพราะไม่มีเงินไปรักษา และต้องการอดออมเงินไว้ใช้ในยามที่จำเป็นที่สุด เป็นต้น

2) สุขภาพทางจิต ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่จะเพียงลำพังในบ้าน เพราะลูก หลาน ออกไปทำงานต่างจังหวัด จึงทำให้ผู้สูงอายุมีภาวะที่เศร้า เหงาซึม บางครั้งมีอาการใจลอย ตลอดจน จาก

[1065]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

การศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุบางส่วนได้ให้ข้อมูลว่าสภาพจิตใจค่อนข้างแย่และไม่มีความสุขกับชีวิตที่เป็นอยู่ (คุณภาพทางจิตใจไม่สมบูรณ์) การที่มีจิตใจที่เป็นทุกข์ มีความเครียด มีอารมณ์ในเชิงลบ เป็นต้น

3) สุขภาวะทางปัญญา ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่มีทัศนคติมองโลกมองสังคมในแง่ลบและท้อแท้กับปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุมีภาวะเสี่ยงป่วยเป็นโรคความจำเสื่อม อีกทั้งผู้สูงอายุบางส่วนยังให้ข้อมูลว่าการใช้ชีวิตทุกวันนี้อยู่ไปตามยถากรรมรอวันสิ้นลมไปวัน ๆ หรืออยู่แบบไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตไม่คิดอะไรรอวันสิ้นอายุขัย ทั้งนี้เพราะผู้สูงอายุไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตที่สามารถวางจิต วางใจได้อย่างถูกต้อง คิดดี คิดเป็นและเห็นตรง จนกระทั่งสามารถแก้ไขปัญหาวิตชีวิตด้วยตัวเองได้ อันเนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีในการใช้ชีวิตและแนวทางที่ดีในการแก้ไขปัญหาชีวิตของตน

4) สุขภาวะทางสังคม ได้แก่ ผู้สูงอายุในชุมชนส่วนใหญ่ได้ข้อมูลว่าการใช้ชีวิตหรือการดำรงชีวิตไม่ค่อยมีความราบรื่น รู้สึกเป็นภาระของลูก หลาน เป็นภาระของชุมชน สังคม จึงต้องการอยากให้หน่วยงานองค์กร ภาครัฐ ควรให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากกว่านี้ โดยการมีจัดสรรสวัสดิการทางสังคม มีมาตรการทางสังคมที่คุ้มครองผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุหรือการได้รับการเอื้อเพื่อเกื้อกูล มีการช่วยเหลือเอื้อกัน เรียกว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อบอุ่น ครอบครัวเข้มแข็ง ไม่รู้สึกเป็นภาระและได้รับการยอมรับจากชุมชน สังคม เป็นต้น

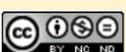
3. สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน

จากการศึกษาพบว่า สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชนนี้ ประกอบด้วยขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่มีขึ้นในชุมชน และข้อจำกัดทางธรรมชาติที่เป็นกฎเกณฑ์และเป็นหลักการอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน เพื่อให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างผาสุกและเสริมสร้างคุณภาพแห่งชีวิต ซึ่งในแต่ละชุมชนก็จะมีสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะภูมิประเทศ ดินฟ้าอากาศ ทัศนคติ และนิสัยใจคอของผู้คนที่อยู่อาศัยในชุมชน เป็นต้น

ซึ่งจากการศึกษาในพื้นที่วิจัย พบว่า ผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาฯ ยังขาดความพร้อมในหลาย ๆ ด้าน อาทิ มาตรการสำหรับผู้สูงอายุที่อยู่ร่วมกันในชุมชน เพื่อเป็นกฎเกณฑ์และแนวทางในการดำเนินวิถีชีวิตของสังคมอย่างผาสุก ที่พักผ่อนสำหรับผู้สูงอายุที่ใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแหล่งรวมของความสวยงามตามธรรมชาติและแหล่งเรียนรู้ทำความเข้าใจในด้านต่าง ๆ อีกทั้งยังขาดความพร้อมในเรื่องของพื้นที่ในการทำกิจกรรมสร้างสุขเพื่อผ่อนคลายเสริมสร้างสุขภาพ ผ่อนคลายจิตใจ และสติปัญญาร่วมกันภายในชุมชน เป็นต้น ตลอดจน การขาดความพร้อมในการเข้าถึงสวัสดิการหรือการอำนวยความสะดวกจากหน่วยงานองค์กรภาครัฐที่ล่าช้าและไม่ทันท่วงทีอันเนื่องมาจากชุมชนอยู่ห่างไกลตัวเมืองหรือแหล่งบริการจากทางภาครัฐ อาทิ การเข้าถึงในการรักษาพยาบาล การอำนวยความสะดวกสิทธิพึงได้จากรัฐต่าง ๆ

[1066]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

ดังนั้น จากผลการศึกษาสภาพปัญหาของผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม เพื่อจะนำไปสู่การค้นหารูปแบบฯ ผู้วิจัย จึงได้ทำการวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุเพื่อนำไปสู่การค้นหารูปแบบสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุฯ ตามข้อมูลในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ปัญหาสาเหตุเพื่อนำไปสู่การค้นหารูปแบบสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ปัญหา	สาเหตุ	ผลกระทบ	แนวทางการแก้ปัญหา
1. สภาพปัญหาด้านเศรษฐกิจ	-ผู้สูงอายุไม่ได้ทำงาน -ผู้สูงอายุไม่มีรายได้/มีรายได้น้อย (ได้รับเฉพาะเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุจากภาครัฐเท่านั้น) -ค่าครองชีพสูง	-ทำให้ไม่มีเงินไปจับจ่ายซื้อของอุปโภค-บริโภค ในการดำรงชีวิต	-การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้ อาทิ การอบรมฝึกอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น
2. สภาพปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ 1) ทางร่างกาย 2) ทางจิตใจ 3) ทางสติปัญญา 4) ทางสังคม	-การไม่ได้ออกกำลังกาย -การถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านเพียงลำพัง -การขาดความรู้ความเข้าใจที่ดีในการใช้ชีวิต -การขาดมาตรการที่ดีในการใช้ชีวิตในสังคม	-เจ็บไข้ได้ป่วยง่าย -มีสภาพจิตใจที่เป็นทุกข์ มีความเครียด มีอารมณ์ในเชิงลบ -ไม่สามารถแก้ไขปัญหา ชีวิตให้กับตนเองได้ -เป็นภาระให้กับครอบครัวชุมชน สังคม	-การจัดสวัสดิการสร้างโรงเรียนผู้สูงอายุในชุมชน -การจัดกิจกรรม/โครงการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน
3. สภาพปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมในชุมชน	-การขาดความพร้อมที่ดีในการอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิตให้กับผู้สูงอายุในชุมชน -การขาดพื้นที่ เวที ในการทำกิจกรรม/การพักผ่อนหย่อนใจสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน	-การยากลำบากในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุในชุมชนสังคม -ทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ไม่สมบูรณ์	-การจัดทำ/จัดสร้างพื้นที่รองรับการทำกิจกรรม/โครงการสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน

2. การค้นหารูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

ผลการวิจัยพบว่า ได้รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัด มหาสารคาม จำนวน 3 รูปแบบ ดังนี้

2.1 การจัดสวัสดิการสังคมผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ

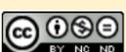
ผู้สูงอายุในชุมชนมีความต้องการที่สอดคล้องร่วมกันคือ ต้องการให้มีรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคม โรงเรียนผู้สูงอายุ เพราะโรงเรียนผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุจะเป็นเรื่อง ที่ผู้สูงอายุสนใจและมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ช่วยเพิ่มพูนความรู้ ทักษะชีวิตที่จำเป็น โดยวิทยากรจิตอาสาหรือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่ที่ผู้สูงอายุจะได้แสดงศักยภาพ โดยการถ่ายทอดภูมิความรู้ประสบการณ์ ที่สั่งสมแก่บุคคลอื่น เพื่อสืบสานภูมิปัญญาให้คงคุณค่าคู่กับชุมชน โรงเรียนผู้สูงอายุหลายแห่งตั้งขึ้นโดยใช้อาคารเรียนเก่าของโรงเรียนที่เลิกกิจการหรือตั้งอยู่ในชมรมผู้สูงอายุภายในวัด บางแห่งใช้บ้านของผู้ริเริ่มก่อตั้งเป็นสถานที่ดำเนินการการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในระยะแรก อาจเป็นเพียงการรวมกลุ่มพบปะพูดคุยกัน แล้วจึงค่อย ๆ มีรูปแบบชัดเจนขึ้น มีกิจกรรมที่หลากหลายตามความต้องการของผู้สูงอายุ หรืออาจเป็นการขยายกิจกรรมจากที่มีการดำเนินการอยู่แล้ว เช่น ศูนย์บริการทางสังคมแบบมีส่วนร่วม (ศาลาสร้างสุข) ศูนย์สามวัย ธนาคารความดี เป็นต้น โรงเรียนผู้สูงอายุสามารถมีรูปแบบและกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับบริบทของพื้นที่ ความต้องการของผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุ จะกำหนดตารางกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ไว้ชัดเจน ระยะเวลาเปิดเรียนอาจเป็นตลอดปีหรือเปิดเป็นช่วงเวลาตามหลักสูตรที่จัดอบรม ส่วนใหญ่จะจัดกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 วัน หรือสำหรับเนื้อหาของกิจกรรมการเรียนหลัก ๆ จะเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กับผู้สูงอายุ เช่น เรื่องสุขภาพ อย่างการดูแลรักษาตนเอง การทำกายภาพบำบัดด้วยตนเอง รวมถึงมีการฝึกอาชีพ ตลอดจนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้ผู้สูงอายุมีทักษะและมี กิจกรรมยามว่าง ทำ สามารถสร้างรายได้เล็ก ๆ น้อย ๆ แก่ครอบครัว เป็นต้น ซึ่งรูปแบบโรงเรียนผู้สูงอายุนี้นี้ ถ้าชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาฯ สามารถพัฒนาสร้างได้สำเร็จภายใต้การจัดสวัสดิการสังคมจากหน่วยงาน องค์กรของรัฐที่รับผิดชอบในเขตพื้นที่คือ องค์กรบริหารส่วนตำบลหนองเม็กจะทำให้ผู้สูงวัยในพื้นที่หรือในชุมชน ได้มีพื้นที่หรือการออกมาร่วมกันทำกิจกรรม เพื่อเป็นการผ่อนคลาย ได้ความรู้ ได้มิตรภาพใหม่ ๆ และแก้ปัญหาเรื่องการอยู่ติดบ้านของผู้สูงอายุได้จริง ผู้สูงอายุมีรอยยิ้ม เสียงหัวเราะ และความสนุกสนานของกิจกรรม นำมาซึ่งความสุข และความภาคภูมิใจของผู้สูงวัย ที่ได้รับความใส่ใจและได้รับการเชิดชูให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่าในสังคม ตลอดจน ยังเป็นไปเพื่อเสริมสร้างพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้มีโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต พัฒนาทักษะชีวิต พัฒนาอาชีพ มีกิจกรรมร่วมกับสังคมและชุมชน ได้เรียนรู้ในสิ่งใหม่ มีโอกาสแสดงศักยภาพภูมิความรู้และประสบการณ์ เป็นต้น

2.2 การอบรมพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ

การอบรมพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ เป็นรูปแบบหนึ่งที่ผู้สูงอายุในชุมชนมีความต้องการ และเป็นความจำเป็น เพราะการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้หรือการมีงานทำ นอกจากจะเป็นการใช้ความสามารถที่มีอยู่เพื่อการยังชีพและสร้างครอบครัวแล้ว ยังเป็นการสร้างเกียรติภูมิและคุณค่าให้กับผู้สูงอายุ ที่รู้สึกกว่าตนเองไม่เป็นภาระของครอบครัว ชุมชน และสังคม และอาชีพที่ผู้สูงอายุต้องการ คือ อาชีพจักรสาน

[1068]

Citation:

วาริช ราตรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

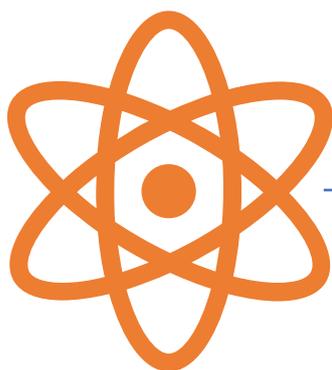
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

อาชีพหลักทอ อาชีพการสร้างผลิตภัณฑ์ของชำร่วย ผลิตภัณฑ์ของฝากตามงานพิธีต่าง ๆ อาชีพ ผลิตภัณฑ์ของชำร่วยใช้ประกอบในงานศพ ของชำร่วยที่ใช้ประกอบในงานแต่งงาน และผลิตภัณฑ์ของฝากจากชุมชน เป็นต้น

2.3 การจัดกิจกรรมผู้สูงอายุสัมพันธ์อยู่ดีมีสุข

ผู้สูงอายุมีความต้องการที่อยากรวมตัวกันหรือรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ร่วมกัน และกิจกรรมที่มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน ทั้งนี้เพื่อต้องการพบปะพูดคุยกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน อันจะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ได้แก่ ทางร่างกาย อาชีพ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงไม่เจ็บไข้หรือไม่เจ็บป่วยได้ง่ายร่างกายมีภาวะภูมิต้านทานที่ดี, ทางจิตใจ อาชีพ มีจิตใจที่แจ่มใส ไม่เครียด ไม่ซึมเศร้า มีความผ่อนคลาย อารมณ์ดี, ทางสติปัญญา อาชีพ มองโลกในแง่ดี มีทัศนคติที่ดีต่อการใช้ชีวิต และทางสังคม อาชีพ ไม่เป็นภาระของลูกหลาน ได้รับการยอมรับจากชุมชน สังคม มีสัมพันธ์ภาพหรือความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น ๆ ในสังคม เป็นต้น

รูปแบบการ
พัฒนาสังคมอยู่
ดีมีสุขสำหรับ
ผู้สูงอายุ

- การจัดสวัสดิการสังคมผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ
- การอบรมพัฒนาอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ
- การจัดกิจกรรมผู้สูงอายุสัมพันธ์อยู่ดีมีสุข

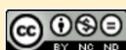
แผนภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยรูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนา ตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ประเด็นการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุสัมพันธ์อยู่ดีมีสุข สอดคล้องกับสภากัญญา วัฒนประไพจิตร และคณะ (2562) การศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านหนองเส็ง ตำบลแวงน่าง อำเภอมือง จังหวัดมหาสารคาม พบว่า หลังจากพัฒนาด้วยกระบวนการ 5 ขั้นตอน คือ ศึกษาวิเคราะห์บริบทพื้นที่ การวางแผนเชิงปฏิบัติการ ปฏิบัติตามแผน นิเทศติดตาม และสรุปผลและถอดบทเรียน ได้เกิดรูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งผลให้ผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน มีความรู้ในการดูแล

[1069]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา พุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makmuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

สุขภาพตนเอง อยู่ในระดับดี ความสามารถในการทำกิจวัตรประจำวัน (ADL) ของผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้าน อยู่ในระดับดี พบว่าคะแนน ADL เพิ่มขึ้นช่วยเหลือตัวเองได้เพิ่มมากขึ้น เปลี่ยนเป็นผู้สูงอายุติดสังคม 2 คน ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จในครั้งนี้ เกิดจากมีผู้นำชุมชนดี เข้มแข็ง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณและเป็นเจ้าภาพหลัก โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สนับสนุนและเป็นพี่เลี้ยง ประชาชนในชุมชนให้ความร่วมมือทุกกระบวนการ และการติดต่อประสานงานอย่างต่อเนื่องทั้งเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และสอดคล้องกับวาริธ ราศรี (2564) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบสังคมอยู่ดี มีสุข สำหรับผู้สูงอายุกรณีศึกษาตำบล โนนบุรี อำเภอเสถียร จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า การพัฒนาารูปแบบสังคมอยู่ดี มีสุข สำหรับผู้สูงอายุ ผ่านชมรมผู้สูงอายุตำบล โนนบุรี โดยใช้หลักสูตรการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต อาทิ กิจกรรมด้านสุขภาพ ภาวะ กิจกรรมด้านอาชีพ กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมด้านเทคโนโลยี กิจกรรมด้านชุมชนสัมพันธ์ เป็นต้น ตลอดจนสอดคล้องกับวาริธรัตน์ บัวยชัยศิลป์ และคณะ (2562) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนำไปใหญ่ ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร พบว่ากระบวนการพัฒนาารูปแบบการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในครั้งนี้ มี 8 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ศึกษาบริบทและสภาพปัญหา (2) คั้นข้อมูลจากการศึกษา (3) ประชุมเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเพื่อจัดทำแผน (4) ดำเนินกิจกรรมตามโครงการ(5) สังเกตการณ์การมีส่วนร่วม (6) ประเมินผล (7) จัดเวทีถอดบทเรียน และ (8) ทดสอบกระบวนการโดยผู้ทรงคุณวุฒิใช้กระบวนการสนทนากลุ่มผลปรากฏว่า ในการพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ (1) การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (2) การดำเนินงานของภาคีเครือข่ายเข้มแข็ง และ (3) การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยมีผลการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนอยู่ในระดับมาก และได้กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชน ประกอบด้วย (1) Nonstop healthcare คือ การที่ชุมชนไม่หยุดดูแลสุขภาพ (2) Action plan of community health care คือ การปฏิบัติตามแผนงานการดูแลสุขภาพของชุมชน (3) Participation of health network คือ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายสุขภาพชุมชน และ (4) Observation and assessment คือ การสังเกตการณ์และการประเมินผลการดำเนินกิจกรรม โดยสรุป ปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนากระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุในชุมชนครั้งนี้คือการให้ความสำคัญและสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลโดยเครือข่ายในพื้นที่และกลุ่มผู้สูงอายุเองที่ได้รับผลกระทบให้มีความรับผิดชอบในประเด็นปัญหานี้และมีจิตสำนึกว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน

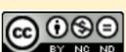
ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

สามารถนำผลการวิจัยไปแปลงเป็นเทศบัญญัติ และจัดทำเป็นแผนพัฒนาท้องถิ่นให้กับองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม

[1070]

Citation:

วาริธ ราศรี, บัญชา ทุฒวนากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุในชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3 (4), 1059-1072

Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemueangthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. Interdisciplinary

Academic and Research Journal, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>

2. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

2.1 สามารถนำรูปแบบไปพัฒนาหรือทดลองหาค่าความสัมพันธ์ทางสถิติการวิจัยในหัวข้ออื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องได้

2.2 สามารถพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ เพื่อนำตัวชี้วัดไปสร้างพัฒนารูปแบบฯ อื่น ๆ ทางงานวิจัยต่อไปได้

2.3 สามารถนำไปเป็นต้นแบบในการเขียนหนังสือ ตำรา หรือขอตำแหน่งทางวิชาการต่อไป

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ในการติดต่อประสานงานกับกลุ่มเป้าหมาย ควรมีการนัดหมายกันอย่างเป็นทางการ หรือเป็นลายลักษณ์อักษร

3.2 ในการเก็บข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะต้องอธิบายเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ให้กระจ่างชัด และคอยกำชับควบคุมในการเก็บข้อมูลอย่างเคร่งครัด เพราะบางครั้งกลุ่มเป้าหมายอาจไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการกรอกข้อมูลที่เป็นจริง ซึ่งอาจทำให้ผู้วิจัยไม่ได้รับข้อมูลทางการวิจัยอย่างแท้จริง

3.3 ในการสร้างนวัตกรรมองค์ความรู้ใหม่ทางงานวิจัย ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่อาจจะยากลำบากในการค้นหารรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพราะอาจยังไม่มีผู้ใดคิดค้นหรือสร้างงานวิจัยนั้นขึ้นมา ดังนั้น ผู้วิจัยควร จะทำการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องให้มากขึ้นกว่าเดิม

เอกสารอ้างอิง

กองสวัสดิการสังคม. (2565). *ข้อมูลทั่วไปชุมชนองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก*. องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก จังหวัดกาฬสินธุ์

ขวัญรัตน์ บัววิชัยศิลป์, ชัยวุฒิ บัวเนี้ยว, อรุณ บุญสร้าง. (2562). กระบวนการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนาโปใหญ่ ตำบลมุกดาหาร อำเภอเมือง จังหวัดมุกดาหาร. *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 5(3), 49-61.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.

วาริช ราตรี (2564). *การพัฒนาแบบสังคมอยู่ดี มีสุข สำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. (รายงานการวิจัย). สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

สำนักคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2565). *กรอบวิจัยการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. Retrieved on March 8, 2023, from <http://www.nrct.go.th>

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *สถานการณ์ประชากรโลก*. กลุ่มงานวิเคราะห์และพยากรณ์สถิติเชิงสังคม สำนักสถิติพยากรณ์. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด บางกอกบลิ๊อค

.....
สุกัญญา วัฒนประไพจิตร, สุกัญญา กลางคาร, รัชชานันท์ ศรีสุภักดิ์. (2562). การศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบ
การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุกลุ่มติดบ้านโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้านหนองเส็ง ตำบลเวียงนาง อำเภอก
เมือง จังหวัดมหาสารคาม, *วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน*, 5(3), 17-29.

องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก. (2565). *การดำเนินงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. กาศสินธุ์:
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองเม็ก.

Batista Vitorino: A., & Martins da Silva, F. (2010). Level of Quality of Life in The Elderly Un
ATI-UCB. *Educação Física em Revista*. 4(3), abstract.

Beadle-Brown, J., Murphy, G., & DiTerlizzi, M. (2008). Quality of Life for the Camberwell
Cohort. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 24. 380-390.

[1072]

Citation:

วาริช ราศรี, บัญชา ทุฒินากุล, นุจรี ใจประนบ, อนุชา ลาวงค์ และชมพูนุท เมฆเมืองทอง. (2566). รูปแบบการพัฒนาสังคมอยู่ดีมีสุขสำหรับผู้สูงอายุ กรณีศึกษาผู้สูงอายุใน
ชุมชนบ้านเม็กใหม่พัฒนาตำบลหนองเม็ก อำเภอนาเชือก จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3 (4), 1059-1072
Rasri, W., Bhutwanakul, B., Chaipranop, N., Lawong, A., Makemuengthong, C., (2023). Well-being Social Development Model for the Elderly: A Case
Study of the Elderly in Ban Mek Mai Phatthana Community, Nong Mek Subdistrict, Na Chueak District, Maha Sarakham Province. *Interdisciplinary
Academic and Research Journal*, 3 (4), 1059-1072; DOI: <https://doi.org/10.14456/iarj.2023.235>